

Förbud mot utvinning av uran

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen antar de av regeringen föreslagna ändringarna i miljöbalken och minerallagen som innebär ett förbud mot utvinning av uran och avslår samtliga motionsyrkanden.

Genom de föreslagna lagändringarna blir det inte längre möjligt att ge tillstånd till gruvdrift för att utvinna uran, dvs. en urangruva. Det blir inte heller möjligt att ge tillstånd till brytning, provbrytning, bearbetning eller fysikalisk eller kemisk anrikning av uran för att använda uranets fissila egenskaper. Förbudet gäller både för gruvverksamhet med utvinning av uran som biprodukt och som återvinning av utvinningsavfall. En följdändring i miljöbalkens bestämmelse om obligatorisk tillåtlighetsprövning innebär att uranutvinning som omfattas av förbudet inte längre ska tillåtlighetsprövas av regeringen.

Genom förslaget om en förändring i minerallagen kommer uran inte längre att klassas som ett koncessionsmineral. Följden av detta är att det inte längre kommer att vara möjligt att bevilja undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession för uran. Undersökningsmetoder som använder uranets egenskaper för att hitta koncessionsmineraler för vilka undersökningstillstånd har meddelats påverkas dock inte av lagändringen.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 augusti 2018.

I motionerna förordas bl.a. avslag på propositionen.

I betänkandet finns två reservationer (M, SD, L) och två särskilda yttranden (SD, C).

Behandlade förslag

Proposition 2017/18:212 Förbud mot utvinning av uran.

Två motioner som har väckts med anledning av propositionen.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Ärendet och dess beredning.....	4
Bakgrund	4
Propositionens huvudsakliga innehåll	4
Utskottets överväganden.....	5
Bakgrund	5
Uranförekomst och uranproduktion	5
Gällande reglering.....	5
Förbud mot uranutvinning	7
Propositionen	7
Motionerna.....	11
Vissa kompletterande uppgifter	13
Utskottets ställningstagande.....	15
Innovationskritiska mineraler och gruvindustrins konkurrenskraft	17
Motionen.....	17
Vissa kompletterande uppgifter	17
Utskottets ställningstagande.....	18
Reservationer	20
1. Förbud mot uranutvinning, punkt 1 (M, SD, L)	20
2. Innovationskritiska mineraler och gruvindustrins konkurrenskraft, punkt 2 (M, L)	21
Särskilda yttranden	22
1. Förbud mot uranutvinning, punkt 1 (SD)	22
2. Förbud mot uranutvinning, punkt 1 (C).....	22
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag.....	24
Propositionen	24
Följdmotionerna	24
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	25

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Förbud mot uranutvinning

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om ändring i miljöbalken,
2. lag om ändring i minerallagen (1991:45).

Därmed bifaller riksdagen proposition 2017/18:212 punkterna 1 och 2 samt avslår motionerna

2017/18:4096 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) och

2017/18:4110 av Lars Hjälmered m.fl. (M, L, KD) yrkande 1.

Reservation 1 (M, SD, L)

2. Innovationskritiska mineraler och gruvindustrins konkurrenskraft

Riksdagen avslår motion

2017/18:4110 av Lars Hjälmered m.fl. (M, L, KD) yrkande 2.

Reservation 2 (M, L)

Stockholm den 3 maj 2018

På näringsutskottets vägnar

Jennie Nilsson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Jennie Nilsson (S), Lars Hjälmered (M), Anna-Caren Säterberg (S), Hans Rothenberg (M), Per-Arne Håkansson (S), Josef Fransson (SD), Anna Wallén (S), Helena Lindahl (C), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Mattias Jonsson (S), Mattias Bäckström Johansson (SD), Maria Weimer (L), Birger Lahti (V), Karl Längberg (S), Jessika Roswall (M) och Lorentz Tovatt (MP).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I detta ärende behandlar utskottet regeringens proposition 2017/18:212 Förbud mot utvinning av uran och två följdmotioner som har väckts i anslutning till propositionen. Regeringens lagförslag redovisas i bilaga 2.

Bakgrund

Regeringen anser att möjligheterna att utvinna uran i Sverige bör begränsas. Mot den bakgrunden beslutade regeringen i maj 2017 att ge Naturvårdsverket i uppdrag att utreda hur ett förbud mot utvinning av uran borde utformas. Hösten 2017 redovisade Naturvårdsverket uppdraget i skrivelsen Uranutvinning. Skrivelsen har remissbehandlats. I mars 2018 beslutade regeringen att begära Lagrådets yttrande över en lagrådsremiss. Lagrådet lämnade en del synpunkter på förslaget. Enligt propositionen har regeringen utformat lagförslaget i linje med Lagrådets synpunkter.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I proposition 2017/18:212 föreslår regeringen tre lagändringar. I miljöbalken införs en ny bestämmelse som innebär att det inte längre blir möjligt att ge tillstånd till gruvdrift för att utvinna uran, dvs. en urangruva. Det blir inte heller möjligt att ge tillstånd till brytning, provbrytning, bearbetning eller fysikalisk eller kemisk anrikning av uran för att använda uranets fissila egenskaper. Förbudet gäller både för gruvverksamhet med utvinning av uran som biprodukt och som återvinning av utvinningsavfall. Förbudet omfattar inte gruvverksamhet som avser järnmalm, basmetaller, sällsynta jordartsmetaller eller andra mineraler där dessa bryts, provbryts, bearbetas eller fysikaliskt eller kemiskt anrikas för andra ändamål än för att använda uranets fissila egenskaper. En följdändring föreslås också i miljöbalkens bestämmelse om obligatorisk tillåtlighetsprövning som innebär att uranutvinning som omfattas av förbudet inte längre ska tillåtlighetsprövas av regeringen.

I minerallagen tas uran bort som koncessionsmineral. Ändringen innebär att det inte längre blir möjligt att bevilja vare sig undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession för uran. Undersökningsmetoder som använder uranets egenskaper för att hitta koncessionsmineraler för vilka undersökningstillstånd har meddelats påverkas dock inte av lagändringen.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 augusti 2018.

Utskottets överväganden

Bakgrund

Uranförekomst och uranproduktion

Uran förekommer i låga halter i jordens inre och i högre halter i jordskorpan. Uran är ofta associerat med andra metaller, t.ex. järn, koppar och guld. Strålningsegenskaperna i berggrunden används i samband med prospektering och kartläggning av andra metaller och mineraler. Det kan uttryckas som att uran visar vägen till andra fyndigheter.

Uran bryts i gruvor runt om i världen. De största producenterna av uranmalm är Kazakstan (36 procent), Kanada (15 procent), Australien (12 procent), Niger (8 procent) och Namibia (8 procent). Sveriges berggrund är också rik på uran. Den lokala variationen är dock stor. Tillgångarna kan delas in i två huvudgrupper. Den ena är de stora (mer än 2,5 miljoner ton) men låghaltiga tillgångarna som finns i alunskiffrar och fosforiter. Dessa bedöms inte som ekonomiskt lönsamma att bryta i dagsläget. Den andra huvudgruppen utgörs av mindre men mer uranrika mineraliseringar. Tillgångarna i denna grupp uppgår till ca 19 000 ton i Sverige, vilket kan jämföras med motsvarande tillgångar i Australien (1 706 000 ton) eller Kazakstan (679 000 ton). Inom Europa har Sverige dock de största säkra och antagna urantillgångarna.

I Kvarntorp i Örebro län utvanns ca 60 ton naturligt uran under 1953–1963. I Ranstad i Västra Götalands län utvanns uran mellan 1965 och 1969. Totalt utvanns där ca 200 ton naturligt uran. Uranbrytningen i Ranstad avslutades successivt under 1970-talet.

Gällande reglering

Det är inte förbjudet att bryta uran i Sverige, men brytningen kräver tillstånd enligt miljöbalken, minerallagen (1991:45) och lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet (kärntekniklagen). Det krävs alltså tre separata tillstånd, beslutade enligt tre olika lagar för att få bryta uran. En miljökonsekvensbeskrivning ska bifogas en ansökan enligt samtliga tre lagar. Miljöbalken, minerallagen och kärntekniklagen gäller parallellt. Innehav av uranhaltigt material kan dessutom medföra krav på tillstånd enligt strålskyddslagen (1988:220) om aktiviteten i materialet är över en viss nivå.

Undersökningsarbete (prospektering) får bedrivas inom ramen för ett undersökningstillstånd. För att bedriva undersökningsarbete krävs även en arbetsplan. Det är bergmästaren som beslutar om undersökningstillstånd och arbetsplan enligt minerallagen. Tillstånd för bearbetning (bearbetningskoncession) söks också hos bergmästaren, som beslutar i frågor enligt minerallagen. Bergsstaten, som leds av bergmästaren, handlägger ansökningsärendet. Handläggningen syftar till att bedöma om den fyndighet som har påträffats sannolikt

kan tillgodogöras ekonomiskt och fyndighetens belägenhet och art inte gör det olämpligt att sökanden får den begärda koncessionen. Huvuddelen i ansökan utgörs därför av en s.k. malmbevisning och en miljökonsekvensbeskrivning. Genom bergmästarens beslut om bearbetningskoncession avgörs vem som har rätt att utvinna de mineraler som finns i området. Koncessionen ger dock inte någon rätt att påbörja verksamheten. För det krävs bl.a. tillstånd enligt miljöbalken. Enligt 8 kap. 2 § minerallagen ska bergmästaren hänskjuta ärenden om beviljande av bearbetningskoncession till regeringens prövning bl.a. om bergmästaren bedömer att frågan om koncession är särskilt betydelsefull från allmän synpunkt. Bergmästaren ska utreda och bifoga ett eget yttrande i ärenden som hänskjuts till prövning av regeringen.

Mark- och miljödomstolen prövar frågor om tillstånd enligt miljöbalken till brytning, bearbetning och anrikning, om det inte är fråga om provbrytning, rostning eller sintring för provändamål eller utvinning av asbest. Tillstånd för dessa verksamheter samt tillstånd för annan bearbetning eller anrikning av malm och mineral än rostning och sintring prövas av länsstyrelsens miljöprövningsdelegation.

Anläggningar för kärnteknisk verksamhet som prövas av regeringen enligt kärntekniklagen (se nedan) samt anläggningar för att bryta uranhaltigt material eller andra ämnen som kan användas för framställning av kärnbränsle ska tillåtlighetsprövas av regeringen (17 kap. 1 § 1 miljöbalken). Regeringen får tillåta verksamheten endast om kommunfullmäktige i den kommun där en uranfyndighet ska bearbetas har tillstyrkt detta (17 kap. 6 §). Någon möjlighet för regeringen att tillåta uranutvinning mot den aktuella kommunens vilja finns alltså inte. Kommuner har således vetorätt mot uranbrytning.

Frågan om tillstånd enligt kärntekniklagen att bryta uran prövas av regeringen. Prövningen enligt kärntekniklagen görs parallellt och i praktiken samordnat med tillåtlighetsprövningen enligt miljöbalken. Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) bereder och överlämnar ärendet tillsammans med ett eget yttrande till regeringen.

I dagsläget har ingen verksamhetsutövare tillstånd enligt miljöbalken till uranutvinning eller bearbetningskoncession enligt minerallagen för uran, och det förekommer heller ingen uranutvinning i Sverige.

Förbud mot uranutvinning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag till ändringar i minerallagen och miljöbalken. Det blir därmed inte längre möjligt att ge tillstånd till gruvdrift för att utvinna uran. Uran kommer inte heller längre att klassas som ett koncessionsmineral och därmed inte omfattas av bestämmelserna i minerallagen. Riksdagen avslår samtidigt de motionsyrkanden som innebär avslag på propositionen.

Jämför reservation 1 (M, SD, L) och särskilt yttrande 1 (SD) och 2 (C).

Propositionen

En ny tillståndsbestämmelse i miljöbalken

Enligt 17 kap. 1 § miljöbalken ska regeringen pröva tillåtligheten av sådana anläggningar för kärnteknisk verksamhet som prövas av regeringen enligt kärntekniklagen samt anläggningar för att bryta uranhaltigt material eller andra ämnen som kan användas för framställning av kärnbränsle. Från kraven på prövning enligt kärntekniklagen finns vissa undantag fastslagna i lagen, kärnteknikförordningen och i SSM:s föreskrifter som beskrivs närmare i propositionen (s. 13). Verksamheter som omfattas av dessa undantagsbestämmelser tillåtlighetsprövas alltså inte heller av regeringen enligt 17 kap. 1 § miljöbalken.

Regeringen konstaterar att det i dagsläget inte förekommer någon produktion av s.k. sällsynta jordartsmetaller i Sverige. Däremot finns sådana projekt som befinner sig i tidigare skeden av processen mot fullskalig gruvverksamhet. Vissa sällsynta jordartsmetaller finns bundna i samma mineraler som uran, och det är först vid den fysikaliska eller kemiska anrikningen som ämnena kan separeras från varandra. Vid denna process kan vattenlösningar med mer eller mindre rent uran förekomma. Under förutsättning att man låter denna lösning bilda avfall omfattas förfarandet av undantaget i SSM:s föreskrifter. Om man däremot låter uranet bli en biprodukt och använder dess fissila egenskaper gäller inte undantaget i föreskrifterna.

Regeringen konstaterar vidare att det med nuvarande regler således finns en möjlighet att bryta, bearbeta eller fysikaliskt eller kemiskt anrika uran för att använda dess fissila egenskaper. Möjligheten gäller både primär utvinning genom gruvdrift eller gruvanläggning och sekundär utvinning från en uranhaltig restprodukt. Tillstånd till sådan verksamhet kräver dock kommunens tillstyrkan. Samtliga av de kommuner som har yttrat sig över det remitterade förslaget tillstyrker att ett förbud införs. Även om det i dagsläget således inte är troligt att en gruva vars huvudsyfte är att utvinna uran kommer att få tillstånd enligt miljöbalken är det fortfarande möjligt att få tillstånd till sådan

gruvdrift. Regeringen anser därför att det bör tas in ett uttryckligt förbud i lagen mot att ge tillstånd till uranbrytning.

Mot denna bakgrund föreslår regeringen att tillstånd inte ska få ges till gruvdrift eller gruvanläggning för brytning, provbrytning, bearbetning eller fysikalisk eller kemisk anrikning av uranhaltigt material om gruvdriften eller gruvanläggningen utgör en kärnteknisk anläggning som kräver tillstånd enligt kärntekniklagen. Den nya förbudsbestämmelsen i miljöbalken innebär i praktiken att vissa verksamheter inte längre kommer att prövas enligt kärntekniklagen eftersom de är förbjudna. Uranutvinning som omfattas av förbudet bör därför inte heller längre omfattas av regeringens tillåtlighetsprövning enligt 17 kap. 1 § miljöbalken.

När det gäller de invändningar som har framförts av vissa remissinstanser om att det föreslagna förbudet riskerar att försvåra utvinning av andra metaller hänvisar regeringen till att undantagsbestämmelserna i kärnteknikförordningen och i SSM:s föreskrifter gör det lätt att avgöra om gruvverksamhet som gäller andra mineraler än uran omfattas av förbudet eller inte.

Regeringen anser inte att det bör införas ett generellt förbud mot prospektering där uran av någon anledning eftersöks. Om andra metaller, exempelvis sällsynta jordartsmetaller, förekommer tillsammans med förhöjda halter av uran, skulle ett förbud mot prospektering efter uran sannolikt innebära problem vid prospektering efter sådana metaller. För att en prospektör ska kunna bedöma kraven och potentialen i vissa projekt behöver prospektören även känna till uranhalten i den tilltänkta mineralreserven. Att då förbjuda prospektering som i förlängningen syftar till uranutvinning och bara tillåta sådan prospektering som avser andra mineraler än uran skulle, enligt regeringens uppfattning, innebära en komplicerad bedömning av vad prospekteringen har för syfte. Det skulle även bli svårt att bedriva tillsyn över prospekteringsverksamheter för att säkerställa att de inte prospekterar för ett ändamål som inte är tillåtet. Däremot konstaterar regeringen att s.k. provbrytning är förenad med en viss miljöpåverkan och därför tillståndspliktig enligt miljöbalken. Det föreslagna förbudet i miljöbalken bör enligt regeringens uppfattning därför även omfatta provbrytning.

Uran tas bort som koncessionsmineral i minerallagen

Minerallagen omfattar mineraler som är industriellt användbara, som med viss sannolikhet förekommer i Sverige i sådan omfattning och på sådant sätt att utvinning ter sig meningsfull och som kräver systematisk letning och undersökning för att kunna påvisas. I 1 kap. 1 § minerallagen räknas de mineraliska ämnen upp som utgör koncessionsmineraler. Uran är ett av dessa mineraler.

Regeringen konstaterar att det föreslagna förbudet mot uranutvinning gör att det inte längre finns något ekonomiskt intresse av att utvinna ämnet uran i sig. Den enda reella anledningen att prospektera efter uran är att undersöka

förekomst av andra mineraler, t.ex. sällsynta jordartsmetaller. Dessa mineraliska ämnen är koncessionsmineraler. Inga andra värdefulla mineraler än uran riskerar således att gå förlorade genom förslaget.

Vidare konstaterar regeringen att minerallagen är en exploateringslag som vilar på expropriationsrättslig grund. Eftersom det som en följd av de nu aktuella lagförslagen fortsättningsvis inte ska vara möjligt att utvinna uran finns det inte längre ett tillräckligt starkt allmänintresse för att motivera den särställning som ett koncessionsmineral ger i förhållande till markägaren. Regeringen anser därför att uran bör tas bort som koncessionsmineral. Det blir därigenom inte längre möjligt att bevilja vare sig undersökningstillstånd eller bearbetningskoncession för uran. Ändringen medför dock inte att det blir förbjudet att prospektera efter uran. Uran får eftersökas på samma villkor som mark- eller jordägarmineral. Tillstånd från markägaren krävs då i de fall en prospektör vill göra undersökningar som inte kan utföras med stöd av allemansrätten. Undersökningsmetoder som använder uranets egenskaper för att hitta koncessionsmineraler för vilka undersökningstillstånd har meddelats påverkas dock inte av lagändringen.

I 5 kap. 6 § minerallagen regleras möjligheten för koncessionshavaren att tillgodogöra sig mineraler och mineraliska ämnen som inte omfattas av koncessionen. Koncessionshavaren får inte bara bearbeta sådana mineraler som omfattas av koncessionen utan även andra koncessionsmineraler och övriga mineraliska ämnen i den utsträckning det behövs för att arbetet ska kunna bedrivas på ett ändamålsenligt sätt (5 kap. 4 §). Det föreslagna förbudet i miljöbalken gäller även i dessa fall. I vilken utsträckning utvinning av uran ska vara tillåten i sådana fall avgörs av kärntekniklagens bestämmelser om när tillståndsplikt inträder med tillämpning av undantagen från tillståndsplikt i lagen, kärnteknikförordningen och SSM:s föreskrifter.

Enligt 4 kap. 2 § minerallagen ska koncession meddelas om en fyndighet som sannolikt kan tillgodogöras ekonomiskt har påträffats. För att kunna avgöra om en fyndighet kan tillgodogöras ekonomiskt krävs s.k. malmbevisning. När uran tas bort som koncessionsmineral får uran inte längre användas i denna bevisning.

Konsekvenser

Regeringens sammanfattande bedömning är att förslagen inte medför några negativa konsekvenser för Sveriges status som prospekterings- och gruvnation eller för enskilda och företag. Regeringen anser att de konsekvenser som förslaget kan ha för företag inom gruvnäringen är acceptabla. Regeringen anser inte heller att förslaget strider mot Euratomfördragets syften eller innebär några negativa konsekvenser för Sveriges energiförsörjning.

Regeringen konstaterar att flertalet av remissinstanserna inte har några särskilda synpunkter på konsekvenserna av Naturvårdsverkets förslag om ett uranutvinningsförbud. Ett antal remissinstanser påpekar att konsekvenserna borde utredas ytterligare. Sveriges geologiska undersökning (SGU) anser att

förslaget riskerar att påverka Sveriges status som prospekterings- och gruvnation negativt, framför allt om förbudet drabbar prospektering som har påbörjats innan förbudet träder i kraft.

Branschorganisationen för gruvor, mineral- och metallproducenter i Sverige (Svemin) anser att förslaget riskerar att försvåra för både pågående och framtida prospektering och gruvbrytning. Svemin efterlyser också en analys av vilken ökad utrednings- och bevisbörda som tillkommer för tillståndssökande och hur det kommer att påverka tillståndsprövningarna. Regeringen framhåller dock att för verksamhetsutövare som utvinner andra mineraler än uran bedöms inte förslaget leda till någon sådan ökad utrednings- och bevisbörda som Svemin har farhågor om, eftersom sådana verksamheter är undantagna förbudet genom kärnteknikförordningen och SSM:s föreskrifter om naturligt förekommande radioaktivt material. Enligt regeringens uppfattning inverkar förslaget inte heller på möjligheten att prospektera, med undantag för sådan provbrytning som utgör en kärnteknisk anläggning som kräver tillstånd enligt kärntekniklagen.

Några remissinstanser, däribland Luleå tekniska universitet och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB), påpekar att tillgång till inhemskt uranbränsle kan vara av betydelse ur beredskapssynpunkt och att det bör analyseras vilka konsekvenser förslagen får för elförsörjningen om situationen i omvärlden skulle bli sådan att import av uran för tillverkning av kärnbränsle inte är möjlig.

Regeringen anser emellertid att det är mycket osannolikt att Sverige i ett förändrat säkerhetspolitiskt läge skulle kunna undvika effekterna av ett importstopp av uran genom att bli självförsörjande på kärnbränsle genom hela kedjan från prospektering till färdigt kärnbränsle. Förslaget bedöms därför inte medföra några negativa konsekvenser för Sveriges energiförsörjning. Regeringen framhåller också att eftersom det inte råder brist på uran och inte heller förväntas uppstå någon sådan bedöms förslaget inte innebära några konsekvenser vid en hypotetisk försörjningskris.

Regeringen konstaterar att det kan vara så att efterfrågan på s.k. innovationskritiska metaller och mineraler ökar i framtiden bl.a. som en följd av att dessa metaller är nödvändiga för att utveckla grön energi, ny miljöteknik och miljöinnovationer. Regeringen har gett SGU i uppdrag att kartlägga möjligheterna för utvinning av innovationskritiska metaller och mineraler i Sverige. Regeringen redovisar att den har för avsikt att följa utvecklingen av denna fråga i förhållande till de nu aktuella lagändringarna och vid behov överväga näringspolitiska åtgärder. En mer omfattande utvärdering av de nu föreslagna ändringarna i förhållande till utvinning av innovationskritiska metaller och mineraler ska genomföras senast efter fem år.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringen föreslår att lagändringarna ska träda i kraft den 1 augusti 2018. Äldre föreskrifter ska fortfarande gälla för undersökningstillstånd som har

meddelats före ikraftträdandet. Äldre föreskrifter ska även fortsätta att gälla för ärenden om undersökningstillstånd och ärenden om förlängning av undersökningstillstånd som har inletts hos bergmästaren före ikraftträdandet.

Motionerna

Vikten av att värna miljön och en hållbar utveckling är stor, sägs det inledningsvis i kommittémotion 2017/18:4110 av Lars Hjalmered m.fl. (M, L, KD). Samtidigt understryker motionärerna att ekonomisk utveckling i form av konkurrenskraft och möjliggörande av innovation också måste beaktas. Det är viktigt att miljöarbetet och näringsklimatet går hand i hand.

Motionärerna anser att den gällande lagstiftningen om brytning av uran är tillräcklig och att propositionen därför bör avslås av riksdagen (yrkande 1). De pekar på att det vid nyetablering av gruvor krävs tillstånd enligt bl.a. mineral- och miljölagstiftningen. För uranbrytning krävs dessutom tillstånd av regeringen, s.k. tillåtlighetsprövning. Vid denna prövning har den berörda kommunen vetorätt mot eventuell uranbrytning.

Motionärerna påpekar vidare att det inte finns något riksdagsparti som verkar för anrikning av uran för att tillverka kärnbränsle. Däremot bryts andra mineraler, och det finns fyndigheter av t.ex. kobolt och en rad sällsynta jordartsmetaller. Behovet av att kunna bryta innovationskritiska mineraler kan komma att öka. Uran är mycket vanligt förekommande tillsammans med sällsynta jordartsmetaller som bl.a. används vid batteritillverkning. Uran används därför ofta som ledmetall för att hitta batterimetaller. Att förbjuda utvinning av uran skulle, enligt motionärerna, allvarligt försvåra möjligheterna att spekulera och utvinna sådana metaller.

I motionen redovisas vidare ett antal av de invändningar som olika remissinstanser riktade mot det förslag från Naturvårdsverket som låg till grund för förslagen i propositionen. Dessa invändningar gällde bl.a. tillämpningsproblem och vilka konsekvenser förslaget har på möjligheterna till försörjning av metaller som behövs i t.ex. verkstadsindustrin och vid omställningen till ett hållbart energisystem.

Motionärerna framhåller att den svenska gruvindustrin är välfungerande och ansvarstagande. De anser att detta ansvarstagande bör premieras, och de betonar att det är en grundförutsättning för en välfungerande och hållbar gruvindustri. Redan i dag är gruvverksamhet förknippad med komplicerade och utdragna ansökningsprocesser som hämmar möjligheterna att etablera nya gruvor. Ett förbud mot uranbrytning skulle, enligt motionärerna, ytterligare försämra möjligheterna att få tillstånd för gruvverksamhet som inkluderar batterimetaller. Förslagen i propositionen skulle sannolikt bidra till att försvaga den svenska gruvindustrins konkurrenskraft. Att plötsligt ändra regelverket genom att förbjuda ett mineral kommer enligt motionärerna att skada Sveriges internationella rykte som gruvnation.

Motionärerna anser vidare att regeringen har brustit avsevärt när det gäller att tillhandahålla långsiktiga villkor för gruvnäringen. Den osäkerhet som skapas till följd av förslaget innebär att propositionen skapar fler problem än den löser. Enligt Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser (Tillväxtanalys) kommer innovationskritiska metaller och mineraler att bli allt viktigare i samhället eftersom tillgången på dessa är avgörande för att moderna energi-, miljö- och teknikinnovationer ska fungera. Motionärerna anser att regeringens förslag om att förbjuda uranbrytning, och framför allt att förbjuda all gruvverksamhet med utvinning av uran som biprodukt, försvårar den utvecklingen.

Motionärerna framhåller att Sveriges gruvnäring behöver långsiktiga förutsättningar. Svenska gruvbolag ligger i framkant i sitt miljöarbete, när det gäller såväl prospektering, brytning och förädling som produktutveckling. Detta är ett måste för att mineraler och metaller sedan ska kunna användas, återvinnas och återanvändas.

Även i kommittémotion 2017/18:4096 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) yrkas avslag på propositionen. Motionärerna konstaterar att uran är ett grundämne som är vanligt förekommande i jordskorpan, och de anser att det kan verka märkligt att förbjuda prospektering efter och utvinning av ett i Sverige vanligt förekommande grundämne. De menar vidare att det är svårt att se ett behov av en förändrad lagstiftning på området eftersom uranbrytning inte har förekommit i Sverige under de senaste 50 åren. Motionärerna konstaterar att trots att det inte finns något problem och att tillståndprocessen för den som vill bryta uran är omfattande, lägger regeringen fram det nu aktuella förslaget om ett förbud mot uranutvinning. Härutöver påminner motionärerna om att Lagrådet i sitt yttrande säger sig ha svårt att se vad regeringens lagförslag tillför den reglering som redan finns och att förslaget inte heller motiveras närmare.

Motionärerna slår fast att Sverige har en stor andel kärnkraft i sin energimix och därmed även ett behov av uran. Att förbjuda utvinning av uran i Sverige och i stället förlita oss på uranbrytning någon annanstans är, enligt motionärerna, principiellt fel. De menar att den rimliga positionen för ett kärnkraftsland är den som lagstiftningen bygger på i dag, nämligen att under kontrollerade former tillåta prospektering efter och brytning av uran i Sverige.

Motionärerna anser att det är viktigt att en nation har kontroll över sin energiförsörjning och förespråkar därför en hög grad av självförsörjning. De konstaterar att Sverige i dagsläget inte har några problem att importera tillräckligt med uran och att det inte råder något underskott på produktion av uran i världen. Samtidigt är uran en strategisk vara, och det kan inte uteslutas att det vid en framtida handelskonflikt kan uppkomma en tillgångsstörning på uranmarknaden. Detta är ännu ett skäl till att Sverige inte bör avstå från möjligheterna till en framtida inhemsk uranbrytning, inte minst mot bakgrund av att de yngsta svenska kärnkraftverken har en livslängd som är planerad fram till 2045. Sverige kommer således att vara en stor konsument av uran fram till den

tidpunkten. I skenet av detta verkar det ännu märkligare att föreslå ett stopp för möjligheten att bryta uran i landet.

Utöver detta anser motionärerna att regeringens förslag riskerar att ge en negativ bild av Sverige som gruvnation. Det skapar även en politisk osäkerhet för de företag som redan är etablerade i vårt land samt äventyrar potentiella etableringar i Sverige.

Vissa kompletterande uppgifter

Allmänt om bestämmelser på mineralpolitikens område

Ur ett mineralpolitiskt perspektiv kan den svenska berggrunden sägas bestå av två typer av mineraler: markägarmineraler och koncessionsmineraler. Markägarmineraler utgör mer än 99 procent av berggrunden. Som beteckningen indikerar tillhör dessa mineraler markägaren. De flesta markägarmineraler är relativt lätta att finna, och vid utvinning upplåts marken av markägaren genom avtal. Exempel på markägarmineraler är kalksten och kvarts. Själva utvinningen regleras genom miljöbalken.

Minerallagen (1991:45) omfattar s.k. koncessionsmineraler, dvs. mineraler som är industriellt intressanta, som förekommer i Sverige i en sådan omfattning att utvinningen är meningsfull och som kräver systematisk undersökning för att kunna påvisas. Bestämmelserna om koncessionsmineraler utgår från ett gemensamt nationellt intresse av gruvhantering och mineralindustri. Syftet med minerallagen är att reglera tillståndsgivningen så att en från allmän synpunkt ändamålsenlig undersökning och utvinning kan genomföras. Samtidigt ska konkurrerande markanvändning och andra motstående intressen prövas. Uran är ett koncessionsmineral.

Enligt minerallagen krävs tillstånd dels för ensamrätt till undersökningar (prospektering), dels för bearbetning. Som har nämnts tidigare är det bergmästaren som beviljar undersökningstillstånd och bearbetningskoncessioner samt utövar tillsyn enligt lagen. Bergmästaren utses av regeringen och leder Bergsstaten som är en organisatorisk enhet inom SGU.

Malmproduktion, undersökningstillstånd och gruvor

I Sverige finns en mängd mineraliseringar med värdefulla ämnen, och den svenska gruvindustrin är mycket betydelsefull för EU. Den svenska malmproduktionen ökade med 3 procent till 74,9 miljoner ton under 2016 efter en tillfällig minskning 2015. Enligt SGU låg bl.a. en återhämtning av många metallpriser bakom utvecklingen.

Efter flera år av minskade prospekteringsinsatser och dramatiskt fallande antal gällande undersökningstillstånd sågs en svag ökning av inkomna ansökningar under 2016 (totalt 139 ansökningar). Denna trend vände ytterligare uppåt under 2017, och efter ett par svaga år har antalet ansökningar om undersökningstillstånd kommit upp i ungefär samma nivå som åren närmast före

2013 (227 stycken). Antalet gällande undersökningstillstånd är enligt Bergsstaten dock fortfarande förhållandevis litet. Vid årsskiftet 2016/17 fanns 604 gällande undersökningstillstånd. Motsvarande siffra för årsskiftet 2017/18 var 608.

Bergsstaten konstaterar att intresset har ökat för några av de mineraler som är förknippade med batteritillverkning och ny teknik. Som exempel kan nämnas att under 2016 angavs kobolt som ett av de mineraler som eftersöktes i 10 av de beviljade undersökningstillstånden. Motsvarande siffra för 2017 var 48. En drivkraft bakom detta ökade intresse är utvecklingen inom fordonsindustrin mot en ökad produktion av elbilar. Detta har i sin tur fått priserna på specialmetaller som litium och kobolt – som båda används för att tillverka litiumjonbatterier – att öka kraftigt. Litiumpriset steg med 42 procent, medan koboltpriset steg med hela 150 procent. Prisstegringen beror dels på ökad efterfrågan, dels på ökade förväntningar på expansion inom batteriindustrin.

Vid årsskiftet 2017/18 fanns det 15 gruvor med koncession och brytning i Sverige. Av dessa var 14 metallgruvor. De flesta metallgruvorna är underjordsgruvor, men det förekommer även dagbrott.

Regeringspartiernas överenskommelse om mineralpolitiken

Hösten 2014 slöt Socialdemokraterna och Miljöpartiet en överenskommelse om vissa fundamenta för deras gemensamma regerande. I överenskommelsen berördes även gruvnäringen, vilket också återspeglades i finansplanen i budgetpropositionen för 2015 (prop. 2014/15:1 s. 46). Följande sas i överenskommelsen:

Sverige ska vara en föregångare för en hållbar utveckling inom gruvindustrin, som är viktig för Sverige. Vi vill skapa nya modeller för att utveckla samhällets och gruvnäringens ansvar för att finansiera de investeringar som krävs för en miljömässigt hållbar gruvnäring och samhällsutveckling. Miljökraven vid prospektering och provborring ska skärpas. Turistnäringens och andra lokala näringars intresse ska beaktas. En analys av framkomliga vägar ska göras inom Regeringskansliet. Sverige ska inte öppna upp för utvinning av uran, olja eller gas.

Uranfyndigheter m.m.

I november 2016 presenterade SGU en rapport om energimetallerna uran och torium (Mineralmarknaden 2015 – Tema: Energimetaller, Periodiska publikationer 2016:2). Av rapporten framgår bl.a. att några av världens största tillgångar av uran finns i Sverige, bl.a. i Ranstad (Skövde kommun, Västra Götalands län), Myrviken (Bergs kommun, Jämtlands län) och Häggån (Åre kommun, Jämtlands län). Som framgår av propositionsreferatet förekommer majoriteten av tillgångarna dock i form av låghaltiga, men väldigt stora, mineraliseringar som bedöms som okonventionella, dvs. i dagsläget inte lönsamma att bryta.

I Sverige kan prospekteringen efter uran sägas ha startat efter andra världskriget, när kunskapen om såväl kärnenergi som kärnvapen blev tillgänglig.

Under framför allt 1970-talet genomförde SGU omfattande prospektering efter uran i urberget, huvudsakligen i den norra halvan av Sverige. I början av 1980-talet fasades den statligt finansierade uranprospekteringen ut. Vid utgången av 2017 fanns det tre tillstånd som specifikt avsåg prospektering efter uran. Samtliga dessa omfattade områden i Jämtlands län.

Världsmarknadspriset på uran, säkerhetsläget, infrastrukturens situation och det aktuella opinionsläget är utöver uranhaltens faktorer som allmänt sett också kan påverka intresset för att prospektera efter uran. Även förutsättningarna för att utvinna andra värdefulla mineraler samtidigt med eventuell uranutvinning kan påverka intresset.

I mitten av december 2017 var priset på uran ca 24 US-dollar per pund (454 gram). Priset har pendlat mellan 20 och 50 dollar under de senaste fyra åren, men under sommaren 2017 var priset vid några tillfällen nere under 20 US-dollar per pund. Detta kan jämföras med en kort period under 2007 när priset låg över 140 dollar per pund, vilket innebär att det därefter har sjunkit med nästan 85 procent. Uranpriset styrs till stor del av den globala kärnkraftskonjunkturen. Det råder emellertid stor osäkerhet om den globala utvecklingen när det gäller efterfrågan på kärnkraftsel och den därtill knutna gruvproduktionen av uran.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har vid åtskilliga tidigare tillfällen under både innevarande och tidigare mandatperioder behandlat förslag om förbud mot brytning av uran i Sverige (se bl.a. bet. 2012/13:NU14, 2013/14:NU14, 2014/15:NU14, 2015/16:NU14 och 2016/17:NU17). Vid det senaste tillfället i februari 2018 avstyrkte utskottet de då aktuella motionerna med hänvisning till att regeringen hade meddelat avsikten att överlämna den nu aktuella propositionen om ett uranutvinningsförbud (bet. 2017/18:NU10). Utskottet såg ingen anledning för riksdagen att föregripa behandlingen av förslagen i den aviserade propositionen eller de förslag som kunde komma att väckas i eventuella följdmotioner.

Utskottets ställningstagande

I den svenska berggrunden finns det ansevärd urantillgångar. I dagsläget är emellertid världsmarknadspriset på uran lågt, vilket bidrar till att intresset för att exploatera dessa tillgångar är begränsat. Utvinning av uran medför dessutom betydande miljö- och hälsorisker, och den nuvarande regleringen är därför mycket restriktiv när det gäller möjligheterna för någon aktör att få tillstånd för sådan utvinning. Läget kan dock förändras om kärnkraftsproduktionen får ett globalt uppsving och de länder som i dagsläget svarar för utbudet av uran på världsmarknaden av någon anledning inte längre kan möta efterfrågan. Följden kan bli prisökningar på uran och ett därtill knutet ökat intresse för att exploatera de svenska tillgångarna.

Utskottet anser att de miljö- och hälsorisker som är intimt förknippade med utvinning av uran och den oro som dessa risker skapar i de bygder där det kan bli aktuellt med uranutvinning måste tas på allra största allvar. Även om dagens bestämmelser gör tröskeln hög för den som har planer på att utvinna uran i Sverige (däribland en kommunal vetorätt) finns vissa möjligheter att få nödvändiga tillstånd för sådan utvinning. Utskottet delar regeringens uppfattning att dessa möjligheter ska elimineras.

När det gäller det som sägs om lagförslagets konsekvenser i de motioner som har väckts i anslutning till propositionen delar utskottet inte motionärernas oro för att förslagen kommer att hämma gruvnäringens utveckling i Sverige. Utskottet konstaterar att den sammanfattande bedömningen är att de eventuella negativa ekonomiska konsekvenser som förslaget kan ha för enskilda och företag kan anses vara acceptabla. Utskottet konstaterar också att regeringen gör bedömningen att förslagen inte bör medföra några negativa konsekvenser för Sveriges status som prospekterings- och gruvnation. Utskottet anser vidare att förslaget inte heller bör medföra några negativa konsekvenser för Sveriges energiförsörjning eftersom det förefaller mycket osannolikt att Sverige i ett förändrat säkerhetspolitiskt läge skulle kunna undvika effekterna av ett importstopp av uran genom att bli självförsörjande på kärnbränsle genom att själva kontrollera hela produktionskedjan från prospektering till färdigt kärnbränsle.

Härutöver konstaterar utskottet att verksamhetsutövare som utvinner andra mineraler än uran inte bedöms drabbas av någon ökad utrednings- och bevisbörda, och förslaget inverkar inte heller på möjligheten att prospektera, med undantag för sådan provbrytning som utgör en kärnteknisk anläggning som kräver tillstånd enligt kärntekniklagen.

Efterfrågan väntas öka på s.k. innovationskritiska metaller och mineraler till följd av att dessa metaller är nödvändiga för att utveckla grön energi, ny miljöteknik och miljöinnovationer. Utskottet noterar att regeringen har gett SGU i uppdrag att kartlägga möjligheterna att utvinna innovationskritiska metaller och mineraler i Sverige och att regeringen har för avsikt att följa utvecklingen av denna fråga i förhållande till nu aktuella lagändringar och vid behov överväga näringspolitiska åtgärder. Vidare framhåller regeringen att en mer omfattande utvärdering av de nu föreslagna ändringarna i förhållande till utvinning av innovationskritiska metaller och mineraler ska genomföras senast efter fem år. Denna utfästelse välkomnas av utskottet.

Avslutningsvis har utskottet observerat en mindre felaktighet i propositionen som har verifierats av både SSM och Regeringskansliet och som för tydlighetens skull bör uppmärksammas. Det som sägs i första stycket på s. 15 i propositionen om SSM:s förslag till reviderade föreskrifter om användningen av ett materials fissila och fertila egenskaper ska ha innebörden att sådan verksamhet *inte* är undantagen från tillståndsprövning.

Med hänvisning till det anförda ställer sig utskottet bakom det som regeringen anför i propositionen om att införa ett förbud i miljöbalken mot utvinning av uran, inklusive det förslag till ändring i miljöbalken som innebär att

regeringen efter förbudets införande inte längre behöver tillåtlighetspröva ansökningar om tillstånd för uranbrytning. Utskottet delar också regeringens uppfattning när det gäller förslaget om att utesluta uran från de mineraler som åtnjuter en särskild status som s.k. koncessionsmineraler och som därmed omfattas av bestämmelserna i minerallagen.

Det anförda innebär sammantaget att utskottet tillstyrker proposition 2017/18:212 och avstyrker förslagen i motionerna 2017/18:4110 (M, L, KD) respektive 2017/18:4096 (SD) om att riksdagen ska avslå propositionen.

Innovationskritiska mineraler och gruvindustrins konkurrenskraft

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att regeringen bör återkomma med ett nytt lagförslag som inte hämmar möjligheten att utvinna viktiga och innovationskritiska mineraler och som värnar den svenska gruvindustrins konkurrenskraft. Utskottet hänvisar bl.a. till att regeringen i propositionen har meddelat att en mer omfattande utvärdering av de föreslagna lagändringarna i förhållande till utvinning av innovationskritiska metaller och mineraler ska genomföras senast efter fem år.

Jämför reservation 2 (M, L).

Motionen

I kommittémotion 2017/18:4110 av Lars Hjälmered m.fl. (M, L, KD) betonas vikten av att värna miljön och en hållbar utveckling, samtidigt som den ekonomiska utvecklingen i form av konkurrenskraft och möjliggörande av innovationer också måste beaktas. Enligt motionärerna är det viktigt att miljöarbetet och näringsklimatet går hand i hand. Utöver det som har refererats från motionen tidigare i betänkandet om att förslagen i propositionen bör avslås vill motionärerna att riksdagen genom ett tillkännagivande ska uppmana regeringen att återkomma med ett nytt lagförslag som inte hämmar möjligheten att utvinna viktiga och innovationskritiska mineraler och som värnar den svenska gruvindustrins konkurrenskraft (yrkande 2).

Vissa kompletterande uppgifter

Kartläggning av metaller och mineraler för teknikinnovationer

Inom ramen för regeringens nyindustrialiseringsstrategi Smart industri har Tillväxtanalys kartlagt behovet av metaller och mineraler för miljö- och teknikinnovationer. Tillväxtanalys redovisade uppdraget i slutet av november 2017 i rapporten Innovationskritiska metaller och mineral från brytning till

produkt – hur kan staten stödja utvecklingen? (Tillväxtanalys, rapport 2017:03). I rapporten beskriver Tillväxtanalys det framtida behovet av innovationskritiska metaller och mineraler. Vidare redovisas vad den svenska staten kan göra för att skapa bättre förutsättningar för att en hel produktionskedja, från utvinning av innovationskritiska metaller och mineraler till färdiga produkter, ska kunna utvecklas i Sverige.

I Handlingsplan 2 för Smart industri som regeringen presenterade i december 2017 anges en ny åtgärd som benämns Utökad insats för kartläggning av innovationskritiska metaller och mineraler samt stärkt efterfrågan på hållbar utvinning. Det framgår vidare att medel tillförs för att växla upp arbetet med att identifiera mineraler och metaller som är nödvändiga för bl.a. miljö- och klimatomställningen. Tillgången till råvaror av hög kvalitet ska säkerställas genom ansvarsfull och miljömässigt hållbar utvinning från primära källor och återvinning från sekundära källor (gruvavfall).

Potentialen för att utvinna kritiska metaller och mineraler i Sverige

Regeringen har gett SGU i uppdrag att kartlägga Sveriges möjligheter att utvinna sådana metaller och mineraler som krävs för tillverkning av nya miljö- och teknikinnovationer. Uppdraget innefattar kartläggning och kunskapsuppbyggnad om både primära och sekundära källor av dessa metaller och mineraler. Uppdraget delredovisades i februari 2018 och ska slutredovisas i december 2018. I anslutning till delredovisningen beslutade regeringen om en satsning på 10 miljoner kronor för att fördjupa kartläggningen i Bergslagen. Det handlar om att råvaror från primära och sekundära källor i Bergslagen ska identifieras och inventeras. SGU har också ett pågående projekt med fördjupad kartläggning i vissa s.k. nyckelområden som löper 2017–2018, där myndigheten satsar ca 15 miljoner kronor av sitt ordinarie anslag.

I delrapporteringen gjorde SGU bedömningen att det finns betydande geologisk potential för att hitta mineraliseringar med innovationskritiska metaller och mineraler i Sverige, något som visas av att det redan i dag finns ett flertal kända malmberäknade fyndigheter där dessa metaller och mineraler ingår. Flera av dessa fyndigheter, och även andra intressanta prospekteringsobjekt, ligger utanför de klassiska malmförande regionerna i områden där tidigare prospektering varit mindre omfattande.

Noterbart är att uran inte är att betrakta som en innovationskritisk metall enligt Tillväxtanalys eller ett kritiskt mineral enligt SGU och att det inte heller finns med på EU:s lista över kritiska mineraler. Som tidigare har nämnts kan uran dock användas för att indikera förekomst av andra mineraler eller metaller, inklusive vissa innovationskritiska sådana.

Utskottets ställningstagande

Många tekniska innovationer innehåller metaller som kan vara mer eller mindre ovanliga. Det är inte bara hemelektronik som är beroende av dessa insatsvaror, utan även den miljö- och energitekniska utvecklingen vilar i

många stycken på tillgång till metaller av olika slag. Flera av dessa – som ibland betecknas som innovationskritiska – förekommer i den svenska berggrunden.

I motion 2017/18:4110 (M, L, KD) efterfrågas ett tillkännagivande om att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett nytt lagförslag som inte hämmar möjligheten att utvinna viktiga och innovationskritiska mineraler och som värnar den svenska industrins konkurrenskraft.

Utskottet konstaterar inledningsvis att det inte framgår av motionen vad det efterfrågade nya lagförslaget mer konkret ska ta sikte på. Med tanke på att motionärerna i samma motion föreslår avslag på propositionen sluter sig dock utskottet till att det nya lagförslaget inte ska innehålla något förbud mot uranbrytning. Vad motionärerna vill att förslaget ska omfatta i övrigt är dock oklart. Enbart av det sistnämnda skälet bör riksdagen avslå yrkandet.

Utskottet vill dock även passa på att påminna om att regeringen har vidtagit flera åtgärder som syftar till att kartlägga behovet av metaller och mineraler för miljö- och teknikinnovationer och möjligheterna att utvinna sådana metaller och mineraler i Sverige. I sammanhanget bör det också påminnas om att regeringen i den nu aktuella propositionen har redovisat avsikten att följa utvecklingen av denna fråga i förhållande till de föreslagna aktuella lagändringarna och vid behov överväga näringspolitiska åtgärder. Vidare anför regeringen att en mer omfattande utvärdering av de föreslagna lagändringarna i förhållande till utvinning av innovationskritiska metaller och mineraler ska genomföras senast efter fem år.

Med det anförda avstyrks motion 2017/18:4110 (M, L, KD) i den aktuella delen.

Reservationer

1. Förbud mot uranutvinning, punkt 1 (M, SD, L)

av Lars Hjalmered (M), Hans Rothenberg (M), Josef Fransson (SD), Ann-Charlotte Hammar Johnsson (M), Mattias Bäckström Johansson (SD), Maria Weimer (L) och Jessika Roswall (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår propositionen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2017/18:4096 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD) och

2017/18:4110 av Lars Hjalmered m.fl. (M, L, KD) yrkande 1 och avslår proposition 2017/18:212 punkterna 1 och 2.

Ställningstagande

Uran är vanligt förekommande i den svenska berggrunden, och eftersom det är ett radioaktivt ämne är de regler som omgärdar uranutvinning av förklarliga skäl strikta. För att bryta uran i Sverige krävs tillstånd enligt tre separata lagar, och i en av dessa – miljöbalken – finns dessutom en lagfäst kommunal vetorätt mot uranbrytning. Uranutvinning har inte förekommit i Sverige sedan 1960-talet, och ingen har sedan dess heller ansökt om att få utvinna uran i Sverige. Utöver detta kan tilläggas att Lagrådet i sitt yttrande sa sig ha svårt att se vad förslaget i propositionen om ett uranutvinningsförbud skulle tillföra den reglering som redan finns. Vi instämmer med Lagrådet och flera tunga remissinstanser som menar att dagens lagstiftning om brytning av uran är tillräcklig.

Vi anser också att den svenska gruvindustrin är välfungerande och ansvarstagande. Redan i dag är gruvverksamhet förknippad med komplicerade och utdragna ansökningsprocesser som begränsar möjligheterna att etablera nya gruvor. Förslagen i propositionen skulle sannolikt bidra till att försvaga den svenska gruvindustrins konkurrenskraft. Att plötsligt ändra regelverket genom att förbjuda ett mineral kommer även att skada Sveriges internationella rykte som gruvnation. Det skapar dessutom en politisk osäkerhet för de företag som redan är etablerade här samt äventyrar potentiella etableringar i Sverige. Ett uranutvinningsförbud riskerar också att försvåra prospektering efter och utvinning av innovationskritiska mineraler.

2. Innovationskritiska mineraler och gruvindustrins konkurrenskraft, punkt 2 (M, L)

av Lars Hjälmered (M), Hans Rothenberg (M), Ann-Charlotte Hammar Johansson (M), Maria Weimer (L) och Jessika Roswall (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2017/18:4110 av Lars Hjälmered m.fl. (M, L, KD) yrkande 2.

Ställningstagande

Innovationskritiska metaller och mineraler kommer att bli allt viktigare i samhället eftersom tillgången på dessa är avgörande för att moderna energi-, miljö- och teknikinnovationer ska fungera. Uran förekommer inte sällan tillsammans med sällsynta jordartsmetaller och metaller som används vid batteritillverkning. Uran används därför ofta som vägvisare för att hitta dessa och andra innovationskritiska metaller och mineraler. Att förbjuda utvinning av uran skulle allvarligt försämra möjligheterna att prospektera efter och utvinna dessa viktiga ämnen.

Eftersom lagförslagets effekter på den eventuella brytningen av sådana innovationskritiska mineraler som är associerade med uran är otillräckligt utredda är det svårt att bedöma om vissa prospekteringsåtgärder är tillåtna eller inte. För att inte riskera att bryta mot svensk lag är det rimligt att anta att potentiella prospektörer därför väljer andra länder för sin prospektering.

Den svenska gruvindustrin är en välfungerande och ansvarstagande bransch som är viktig för jobben och för den svenska ekonomin. Redan i dag är gruvverksamhet förknippad med komplicerade och utdragna ansökningsprocesser som begränsar möjligheten att etablera nya gruvor. Ett förbud mot uranbrytning skulle ytterligare försämra möjligheterna att få tillstånd för gruvverksamhet som inkluderar utvinning av innovationskritiska metaller och sådana metaller som används för batteritillverkning. Förslagen i propositionen kommer därför sannolikt att bidra till en försvagning av den svenska gruvindustrins konkurrenskraft.

Med hänvisning till det anförda anser vi, i likhet med vad som föreslås i motion 2017/18:4110 (M, L, KD), att riksdagen genom ett tillkännagivande bör uppmana regeringen att återkomma till riksdagen med ett nytt lagförslag som värnar möjligheten att utvinna viktiga och innovationskritiska mineraler och därmed även den svenska gruvindustrins konkurrenskraft. Motionen tillstyrks i den aktuella delen.

Särskilda yttranden

1. Förbud mot uranutvinning, punkt 1 (SD)

Josef Fransson (SD) och Mattias Bäckström Johansson (SD) anför:

Utöver det vi anför i reservationen vill vi lyfta fram uranets centrala roll som insatsvara för den svenska elproduktionen. Sverige har i dag en stor andel kärnkraft i sin elproduktion – drygt 40 procent – och kärnkraften kommer att vara en bärande kraftproduktionskälla under åtskilliga decennier till, och då alldeles oavsett de energipolitiska överenskommelser som har slutits mellan vissa riksdagspartier under de senaste åren. Kärnkraftens fundamentala roll i den svenska energimixen gör helt enkelt att Sverige har ett behov av uran. Att i det läget förbjuda utvinning av uran i vårt land för att i stället förlita oss på uranbrytning någon annanstans är enligt vår uppfattning både principiellt och moraliskt fel. Den rimliga positionen för ett kärnkraftsland är den som lagstiftningen bygger på i dag, dvs. att under kontrollerade former tillåta prospektering efter och brytning av uran i Sverige. De eventuella miljö- och hälsorisker som kan förknippas med uranutvinning försvinner inte bara för att den sker någon annanstans i världen och då kanske dessutom i länder där miljö-, arbetsmiljö- och hälsoskyddslagstiftningen är undermålig.

Det finns även energipolitiska beredskapsargument som måste beaktas. Vi anser att det är viktigt att en nation har kontroll över sin energiförsörjning, och vi förespråkar därför en hög grad av självförsörjning. I dagsläget har Sverige inga problem att importera tillräckligt med uran, men man får inte glömma bort att uran kan betraktas som en strategisk vara. Vi menar bl.a. att en tillgångsstörning på uranmarknaden inte kan uteslutas vid en framtida handelskonflikt. Detta är ännu ett skäl till att inte avstå möjligheterna till en framtida inhemsk uranbrytning.

2. Förbud mot uranutvinning, punkt 1 (C)

Helena Lindahl (C) anför:

Jag har valt att ställa mig bakom förslagen i propositionen om ett förbud mot uranutvinning eftersom sådan utvinning innebär betydande miljö- och hälsorisker. Jag vill dock samtidigt understryka vikten av att detta förbud inte medför negativa konsekvenser för gruvnäringen i Sverige. Denna näring är väldigt betydelsefull för tillväxten och jobben, och då inte minst på landsbygden.

Det är enligt min uppfattning centralt att förbudet inte försvårar utvinningen av andra viktiga mineraler än just uran. Uranets egenskaper måste exempelvis kunna användas även fortsättningsvis i samband med prospektering efter andra utvinningsvärda mineraler så länge de metoder som används inte äventyrar miljön eller människors hälsa. Det vore olyckligt om förbudet på något sätt

begränsar möjligheterna att eftersöka och utvinna sådana metaller och mineraler som kan vara nödvändiga för en grön omställning.

Jag kan konstatera att dessa frågor beaktas i propositionen, men vill ändå tydligt understryka vikten av att det föreslagna förbudet följs upp och utvärderas utifrån dessa perspektiv för att säkerställa att annan betydelsefull mineralutvinning inte hämmas. Det är också min uppfattning att regeringen bör se över processen för tillståndsprövningar inom gruvnäringen som helhet för att förenkla för gruvföretagen. Jag och Centerpartiet avser att återkomma med förslag som har den inriktningen.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2017/18:212 Förbud mot utvinning av uran:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i miljöbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45).

Följdmotionerna

2017/18:4096 av Mattias Bäckström Johansson m.fl. (SD):

Riksdagen avslår proposition 2017/18:212 Förbud mot utvinning av uran.

2017/18:4110 av Lars Hjalmered m.fl. (M, L, KD):

1. Riksdagen avslår propositionen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med ett nytt lagförslag som värnar möjligheten att utvinna viktiga och innovationskritiska mineraler och värnar den svenska gruvindustrins konkurrenskraft, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om ändring i miljöbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om miljöbalken

dels att 17 kap. 1 § ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas en ny paragraf, 9 kap. 6 i §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

9 kap.*6 i §*

Tillstånd får inte ges till gruvdrift eller gruvanläggning för brytning, provbrytning, bearbetning eller fysikalisk eller kemisk anrikning av uranhaltigt material om gruvdriften eller gruvanläggningen utgör en kärnteknisk anläggning som kräver tillstånd enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet.

17 kap.*1 §¹*

Regeringen ska pröva tillåtligheten av nya verksamheter av följande slag:

1. anläggningar för kärnteknisk verksamhet som prövas av regeringen enligt lagen (1984:3) om kärnteknisk verksamhet samt anläggningar för att bryta *uranhaltigt material eller andra* ämnen som kan användas för framställning av kärnbränsle,

2. allmänna farleder, och

3. geologisk lagring av koldioxid, om verksamheten inte avser lagring för forskningsändamål av mindre än 100 000 ton koldioxid.

Trots första stycket 1 ska regeringen inte pröva tillåtligheten av

¹ Senaste lydelse 2012:442.

verksamheter som är förbjudna enligt 9 kap. 6 i §.

Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2018.

2 Förslag till lag om ändring i minerallagen (1991:45)

Härigenom föreskrivs att 1 kap. 1 § minerallagen (1991:45) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap.

1 §¹

Denna lag gäller undersökning och bearbetning av fyndigheter på egen eller annans mark av följande mineraliska ämnen (koncessionsmineral):

1. antimon, arsenik, beryllium, bly, cesium, guld, iridium, järn som förekommer i berggrunden, kobolt, koppar, krom, kvicksilver, lantan och lantanider, litium, mangan, molybden, nickel, niob, osmium, palladium, platina, rodium, rubidium, rutenium, silver, skandium, strontium, tantal, tenn, titan, torium, *uran*, vanadin, vismut, volfram, yttrium, zink och zirkonium,

1. antimon, arsenik, beryllium, bly, cesium, guld, iridium, järn som förekommer i berggrunden, kobolt, koppar, krom, kvicksilver, lantan och lantanider, litium, mangan, molybden, nickel, niob, osmium, palladium, platina, rodium, rubidium, rutenium, silver, skandium, strontium, tantal, tenn, titan, torium, vanadin, vismut, volfram, yttrium, zink och zirkonium,

2. andalusit, apatit, brucit, flusspat, grafit, kyanit, leror som är eldfasta eller klinkrande, magnesit, magnetkis, nefelinsyenit, sillimanit, stenkol, stensalt eller annat salt som förekommer på liknande sätt, svavelkis, tungspat och wollastonit,

3. olja, gasformiga kolväten och diamant.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 augusti 2018.
 2. Äldre föreskrifter gäller fortfarande för
 - a) undersökningstillstånd som har meddelats före ikraftträdandet,
 - b) ärenden om förlängning av undersökningstillstånd som har inletts hos bergmästaren före ikraftträdandet, och
 - c) ärenden om undersökningstillstånd som har inletts hos bergmästaren före ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 2014:782.